

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 20.3.2007
KOM(2007) 124 lopullinen

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE JA EUROOPAN PARLAMENTILLE

EURATOMIN PERUSTAMISSOPIMUS 50 VUOTTA

{SEK(2007) 347}

KOMISSIION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE JA EUROOPAN PARLAMENTILLE

EURATOMIN PERUSTAMISSOPIMUS 50 VUOTTA

Marraskuun 25. päivänä 2007 tulee kuluneeksi 50 vuotta Rooman sopimusten allekirjoittamisesta. Sopimuksilla perustettiin Euroopan talousyhteisö, josta sittemmin kehittyi Euroopan yhteisö, sekä Euroopan atomienergiayhteisö, jota usein kutsutaan nimellä Euratom. Vuosipäivän merkeissä on hyvä luoda katsaus tärkeimpään ”Euratom-säännöstöön” ja sen pohjalta myös tuleviin haasteisiin.

1. JOHDANTO

Euroopan atomienergiayhteisö, jäljempänä ’yhteisö’, perustettiin, jotta voitaisiin luoda edellytykset ydinenergian kehittämiseksi Euroopassa jakamalla voimavarat (rahoitus, osaaminen, raaka-aineet, asiantuntemus jne.), varmistamalla väestön suojele ja liittämällä muut maat ja kansainväliset organisaatiot mukaan tähän työhön. Samaan aikaan Euratomin perustamissopimuksen kanssa neuvoteltiin myös yhteismarkkinoista, ja Euratomin perustamissopimuksen eräissä valtioissa herättämä mielenkiinto kannusti niitä osallistumaan myös yhteismarkkinoihin.

Päämääränsä toteuttamiseksi yhteisölle annettiin tehtäväksi:

- kehittää tutkimusta ja varmistaa teknisen tietämyksen levittäminen;
- laatia yhtenäiset turvallisuusmääräykset väestön ja työntekijöiden terveyden suojelemiseksi sekä huolehtia niiden noudattamisesta;
- helpottaa investointeja ja varmistaa ydinenergian kehittämisessä tarvittavien peruslaitosten rakentaminen yhteisössä erityisesti kannustamalla yritysten aloitteita;
- huolehtia malmien ja ydinpolttoaineen säännöllisestä ja tasapuolisesta toimituksesta kaikille käyttäjille yhteisössä;
- taata asianmukaisella valvonnalla, ettei ydinaineita siirretä käytettäväksi muuhun kuin siihen käyttöön, johon ne on tarkoitettu;
- käyttää sille uskottua omistusoikeutta erityisiin halkeamiskelpoisiin aineisiin;
- varmistaa laajat markkinat ja parhaan teknisen välineistön saanti toteuttamalla ydinalan yhteismarkkinat;
- luoda muihin maihin ja kansainvälisiin järjestöihin sellaiset yhteydet, jotka ovat omiaan edistämään ydinenergian rauhanomaista käyttöä.

2. EURATOMIN PRUSTAMISSOPIMUKSEEN POHJAUTUVA SÄÄNNÖSTÖ

2.1 Tutkimuksen edistäminen ja tietämyksen levittäminen

Euratomin perustamissopimuksen 7 artiklassa yhteisön oikeuteen lisättiin yhteisön tutkimusohjelmien käsite (puiteohjelmat). Ensimmäiset ohjelmat ovat nyt jo kaukaista menneisyyttä. Euratomin kuudennessa puiteohjelmassa, joka kattoi vuodet 2002–2006, investoitiin 1 230 miljoonaa euroa tutkimukseen, teknologian kehittämiseen, kansainväliseen yhteistyöhön, tietämyksen levittämiseen ja hyödyntämiseen sekä koulutukseen. Tavoitteena on varmistaa käytön turvallisuus ja innovointi sekä ydinenergian alalla että ionisoivan säteilyn lääketieteellisten ja teollisten sovellusten alalla.

Ohjelmasta rahoitettiin osittain myös Yhteisen tutkimuskeskuksen (YTK) ydinalan toimia. Myös YTK:n juuret ovat Euratomin perustamissopimuksessa (8 artikla). Se harjoittaa nykyisin ydinalaan ja muuhun kuin ydinalaan kuuluvia toimiaan seitsemässä tutkimuslaitoksessa, jotka sijaitsevat Saksassa, Belgiassa, Italiassa, Alankomaissa ja Espanjassa.

Euratomin perustamissopimuksen 50-vuotisjuhlavuonna käynnistetään Euratomin seitsemäs puiteohjelma (2007–2011), jonka budjetti on noin 2 750 miljoonaa euroa. Hieman vajaa kolmannes tästä on osoitettu ydinfissioalan tutkimukseen, joka toteutetaan joko epäsuoria tutkimustoimia koskevan ohjelman puitteissa tai YTK:n suorina tutkimustoimina. Näissä tutkimustoimissa keskitytään fissioreaktorijärjestelmien turvalliseen käyttöön ja kehittämiseen, radioaktiivisen jätteen huoltoon, säteilysuojeluun sekä ydinaseiden leviämisen estämiseen liittyviin turvallisuuskysymyksiin. Lähes kaksi kolmasosaa ohjelman budjetista on varattu fuusioenergian tutkimukseen. Fuusioenergian suuri osuus selittyy sillä, että EU osallistuu yhteisön välityksellä ITER-hankkeeseen (International Thermonuclear Experimental Reactor, kansainvälinen lämpöydinkoereaktori) yhdessä Kiinan, Etelä-Korean, Yhdysvaltojen, Japanin, Intian ja Venäjän kanssa. Osallistuminen ITER-hankkeeseen täydentää tutkimustoimia, joita yhteisö on toteuttanut tällä alalla jo ensimmäisestä tutkimusohjelmasta lähtien ja jotka mahdollistivat jo vuonna 1978 Joint European Torus (JET) -yhteishankkeen perustamisen (Ison-Britannian Culhamiin). JET-hankkeesta saadut tulokset ovat olleet tärkeä askel kohti fuusioenergian valjastamista.

2.2 Väestön ja työntekijöiden terveyden suojelun perusnormit

Terveyden suojelun alalla on kehitetty tärkeää yhteisön säännöstöä, jonka avulla voidaan taata nykyiseen tieteelliseen tietämykseen pohjautuva korkeatasoinen suojeleminen. Tämä tietämys perustuu kansainväliseen työhön, jota on tehty Kansainvälisessä säteilysuojelutoimikunnassa, Kansainvälisessä atomienergiajärjestössä, atomisäteilyn vaikutuksia tutkivassa YK:n tieteellisessä komiteassa, Maailman terveysjärjestössä, Maailman työjärjestössä sekä OECD:n ydinenergiajärjestössä.

Tieteellisen asiantuntijaryhmän (31 artikla) avustuksella laaditut säteilysuojelun perusnormit muodostavat nykyisin johdonmukaisen kokonaisuuden, joka koostuu yli 20 säädöksestä. Näistä kuusi on direktiivejä. Perusnormeissa säädetään tiukoista velvoitteista, jotka koskevat toimintojen lupamenettelyjä ja säteilylle altistuvien työntekijöiden työolojen ja -ympäristön valvontaa, mukaan luettuina työntekijöiden säteilysuojelu, terveydentilan seuranta ja koulutus sekä työntekijöille tiedottaminen. Normit koskevat myös väestönsuojelua, ja tavoitteena on

valvoa tällaisten toimintojen vaikutuksia väestöön ja vähentää niitä niin pitkälle kuin mahdollista.

Perusnormit kattavat kaikki tilanteet, jotka voivat aiheuttaa väestön tai työntekijöiden altistumista ionisoivalle säteilylle. Ne eivät koske ainoastaan tunnetuinta ydinalaa eli ydinenergian tuotantoa, vaan myös kaikkia muita ionisoivan säteilyn sovelluksia teollisuudessa ja lääketieteessä. Lääketieteellinen säteilyaltistus onkin tärkein lähde, joka aiheuttaa väestön altistumista keinotekoiselle radioaktiivisuudelle. Perusnormeissa otetaan huomioon, että työntekijät ja väestö voivat altistua luonnolliselle radioaktiivisuudelle tilanteissa, jotka voivat edellyttää viranomaisten tai työnantajien toimia.

Myös ympäristönsuojelu on ollut yhtenä Euratomin perustamissopimuksen perusajatuksena sopimuksen tekemisestä alkaen, mikä tekee siitä eräässä mielessä edelläkävijän tällä alalla. Perustamissopimuksen mukaan jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle yleiset tiedot kaikista hankkeista, joista voi aiheutua radioaktiivisia päästöjä, ennen tällaisten hankkeiden hyväksymistä, jotta komissio voi arvioida niiden tulevia ympäristövaikutuksia muissa jäsenvaltioissa. Lisäksi siinä veloitetaan jäsenvaltiot perustamaan järjestelmät ympäristön radioaktiivisuustason jatkuvaa valvontaa varten ja ilmoittamaan komissiolle tämän valvonnan tulokset. Komissio tarkastaa järjestelmällisesti näiden kansallisten valvontalaitosten toiminnan ja tehokkuuden. Jäsenvaltioiden suorittaman valvonnan ja komission tekemien tarkastusten tulokset julkaistaan.

Vuonna 1986 tapahtuneen Tšernobylin onnettomuuden jälkeen annettiin yhteisön säännöksiä, joissa määriteltiin ehdot onnettomuuden vaikutusalueelta peräisin olevien maataloustuotteiden tuonnille. Yhteisö osallistuu itse onnettomuuspaikan turvallistamiseen antamalla rahoitusta Tšernobylin reaktorisuojarahastoon. Se avustaa myös alueen väestöä (CORE- ja ETHOS-ohjelmat).

Tšernobylin onnettomuus aiheutti yksimielisen kansainvälisen reaktion, joka johti eräiden tärkeiden kansainvälisten yleissopimusten tekemiseen ydinturvallisuuden alalla. Yhteisö on liittynyt näihin sopimuksiin. Yhteisö on myös vahvistanut kehystä, joka koskee mahdollisen säteilyhäätätilanteen tai ydinonnettomuuden johdosta toteutettavia toimia. Jäsenvaltioille ja ydinlaitosten toiminnanharjoittajille on asetettu selkeät velvoitteet, jotka koskevat kansallisten, paikallisten ja laitoskohtaisten hätäsuunnitelmien laatimista sekä väestölle tiedottamista. Lisäksi on perustettu yhteisön ympärivuorokautinen tietojenvaihtojärjestelmä (ECURIE).

2.3 Ydinalan investointeja koskevat yhteisön näkymät

Euratomin perustamissopimuksessa yhteisölle annetaan useita toimivaltuuksia, joiden tarkoituksena on kannustaa, koordinoita ja suunnata kansallisten toimijoiden ydinalan investointeja yhteisön tavoitteiden mukaisesti.

Komissiolle on tätä varten annettu tehtäväksi julkaista säännöllisesti yhteisön ohjeellinen ydinalan ohjelma (PINC). Ohjelmassa on annettava suuntaviivoja muun muassa ydinenergian tuotantotavoitteista sekä kaikista niiden toteuttamisen edellyttämistä investoinneista. Komissio on vuoden 1958 jälkeen julkaissut neljä ohjeellista ohjelmaa. Viides ohjelma hyväksyttiin 10. tammikuuta 2007 osana yleistä toimenpidekokonaisuutta, jolla vahvistetaan Euroopan uusi energiapolitiikka ilmastomuutoksen torjumiseksi ja EU:n energiavarmuuden ja kilpailukyvyn parantamiseksi. Ohjelman taustalla on myös vuonna 2006 julkaistu

komission vihreä kirja *Euroopan strategia kestävän, kilpailukykyisen ja varman energiahuollon turvaamiseksi*.

Lisäksi yritysten, joilla on ydinalan investointihankkeita, on ilmoitettava niistä komissiolle, jotta se voi antaa niistä lausuntonsa. Komissiolle on ilmoitettu yli 200 hankkeesta, joista tuoreimmat koskevat laitteistojen korvaamista olemassa olevissa laitoksissa sekä uusien reaktorien rakentamista Suomessa ja Ranskassa.

Euratom-lainat, jotka neuvosto otti käyttöön vuonna 1977, ovat mahdollistaneet osallistumisen ydinvoimaloiden rahoitukseen EU:ssa. Vuosina 1977–1994 myönnettiin 87 lainaa. Lainoja saaneet jäsenvaltiot ovat maksaneet ne kokonaisuudessaan takaisin. Vuoden 1994 jälkeen annetuilla lainoilla on lähinnä pyritty parantamaan ydinvoimaloiden turvallisuutta ja tehokkuutta EU:n ulkopuolisissa maissa. Kolme lainaa on myönnetty (Bulgarialle, Romanian ja Ukrainalle).

Euratomin perustamissopimuksessa yhteisön oikeuteen tuotiin myös yhteisyrityksen käsite. Yhteisyritykset ovat oikeushenkilöitä, ja niiden tarkoituksena on toteuttaa erityishankkeita, jotka ovat olennaisen tärkeitä yhteisön ydinteknisen teollisuuden kehitykselle. Vuosina 1961–1978 perustettiin kahdeksan yhteisyritystä. Viimeisin niistä perustettiin JET-laitoksen rakentamista ja käyttöä varten. Suunnitelmissa on uuden yhteisyrityksen perustaminen organisoimaan EU:n osallistumista ITER-hankkeeseen. Yhteisyritys on väline, jolla tuetaan innovointia. Euroopan yhtenäisasiakirjalla se sisällytettiin myös EY:n perustamissopimukseen, ja nykyisin muun muassa Galileo-hanke perustuu tällaiseen rakenteeseen.

2.4 Säännölliset ja tasapuoliset toimitukset kaikille käyttäjille

Yhteisön velvollisuutena on taata malmien ja ydinpolttoaineiden säännölliset ja tasapuoliset toimitukset kaikille käyttäjille. Euratomin perustamissopimuksen toisen osaston VI luvussa määrätyn toimitusten valvontajärjestelmän perustana on Euratomin hankintakeskus. Hankintakeskuksen on tarkoitus olla yhteisön keskitetty ja yksinomainen ydinmateriaalien toimittaja, jotta kysyntää ja tarjontaa voidaan ohjata ja tasapainottaa.

Hankintakeskus on oikeushenkilö, sillä on taloudellinen itsemääräämisoikeus ja se toimii komission valvonnassa. Hankintakeskusta avustaa ydinmateriaalimarkkinoiden toimijoiden edustajista koostuva neuvoa-antava komitea. Tehtävänsä toteuttamiseksi hankintakeskuksella on optio-oikeus kaikkiin jäsenvaltioiden alueella tuotettuihin malmeihin, lähtöaineisiin ja erityisiin halkeamiskelpoisiin aineisiin sekä yksinoikeus tehdä tällaisia materiaaleja koskevia hankintasopimuksia sekä yhteisön alueelta että sen ulkopuolelta tulevien materiaalien osalta. Tällaisille sopimuksille on siis saatava hankintakeskuksen hyväksyntä, jotta ne olisivat päteviä yhteisön oikeudessa.

Hankintakeskuksella on myös käytännöllinen rooli, sillä se tukee yhteisön yrityksiä niiden neuvotellessa kolmansien maiden yritysten kanssa ja julkaisee vertailutietoja. Entisen Neuvostoliiton alueiden avautumisen seurauksena maailmanmarkkinoille tuli 1990-luvun alussa runsaasti erittäin edullisia ydinmateriaaleja. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen avustuksella hankintakeskus kieltäytyi tuolloin hyväksymästä sopimuksia, joiden katsottiin olevan yhteisen hankintapolitiikan vastaisia. Tämän politiikan mukaan hankinnat tulisi hajauttaa maantieteellisesti, jotta voidaan välttää EU:n riippuvuus yhdestä toimittajasta.

2.5 Ydinmateriaalien rauhanomaisen käytön valvonta

Euratomin ydinmateriaalivalvonnalla (perustamissopimuksen toisen osaston VII luku) pyritään varmistamaan, että malmeja, lähtöaineita ja erityisiä halkeamiskelpoisia aineita ei käytetä muuhun kuin käyttäjän ilmoittamaan tarkoitukseen ja että yhteisön ja kolmannen maan tai yhteisön ja kansainvälisen järjestön tekemissä sopimuksissa annettuja määräyksiä hankinnoista ja ydinmateriaalivalvontaa koskevista erityisistä velvoitteista noudatetaan. Komissiolla on toimivalta toteuttaa tätä valvontaa ja velvollisuus tehdä niin, ja se onkin täyttänyt tämän velvollisuutensa jo 50 vuoden ajan. Valvonta koskee kaikkia yhteisön alueella olevia ydinmateriaaleja siitä alkaen kun ne louhitaan tai tuodaan maahan.

Komissio on valvonut, että toiminnanharjoittajat ovat täyttäneet perustamissopimuksesta ja sen soveltamisesta annetuista säädöksistä johtuvat velvoitteensa. Viimeisin tällainen säädös annettiin vuonna 2005, ja sitä on sittemmin muutettu EU:n laajentumisen, ydinteollisuuden teknisen kehityksen ja tietoteknologian kehityksen sekä lainsäädännön muutosten huomioon ottamiseksi.

Tarkastajat aloittivat toimintansa nopeasti (1960). Vuonna 2006 tarkastajia oli 180. Perustamissopimuksen nojalla tarkastajat voivat milloin tahansa päästä kaikkiin paikkoihin, tutustua kaikkiin tietoihin ja tavata henkilöitä, jotka ammattinsa vuoksi ovat tekemisissä valvonnan alaisten aineiden, laitteiden tai laitosten kanssa. Yhteisön ydinlaitokset tarkastetaan määräajoin.

Komissio on myös käyttänyt perustamissopimuksessa määrättyjä pakkokeinoja, kun tällä alalla on havaittu rikkomuksia, kohdistuen toimenpiteet suoraan kyseessä olevaan jäsenvaltioon aloittamalla rikkomisesta johtuvan menettelyn (141 artikla) tai käyttämällä 82 artiklassa määrättyä tilapäistä menettelyä (yksi tapaus) taikka toteuttamalla jonkin perustamissopimuksessa määrätyn toimenpiteen, joka kohdistuu suoraan toiminnanharjoittajaan (83 artikla), kuten varoitus (seitsemän tapaus) tai yrityksen asettaminen tilapäiseen hallintaan (yksi tapaus).

Heinäkuun 1. päivänä 1968 tehdyn ydinsulkusopimuksen puitteissa on allekirjoitettu kolmikantasopimukset ydinaseettomien jäsenvaltioiden, Euratomin ja Kansainvälisen atomienergiajärjestön (IAEA) välillä sekä kummankin ydinaseita omistavan EU:n jäsenvaltion ja näiden järjestöjen välillä. Näiden kolmen kolmikantasopimuksen avulla voidaan koordinoida Euratomin asemaa tällä alalla suhteessa asemaan, joka IAEA:lle on annettu ydinsulkusopimuksen nojalla. Sopimuksia on muutettu ja lujitettu vuonna 1998 tehdyillä lisäpöytäkirjoilla.

2.6 Kansainväliset suhteet

Yhteisö luotiin avoimeksi organisaatioksi, joka pyrkii luomaan muihin maihin ja kansainvälisiin järjestöihin ”sellaiset yhteydet, jotka ovat omiaan edistämään ydinenergian rauhanomaista käyttöä” (2 artikla).

Kun tarkastellaan Euratomin perustamissopimuksen toisen osaston X luvun soveltamista, yhteisön ulkosuhteiden kehitystä voidaan verrata koko Euratomin perustamissopimuksen soveltamisessa tapahtuneeseen kehitykseen: aluksi keskityttiin tutkimukseen ja teknologian kehittämiseen, jota seurasi kaupallinen laajentuminen ja lopulta kansainvälinen yhteistyö kaikilla yhteisön toimivaltaan kuuluvilla aloilla, erityisesti innovoinnissa, ydinturvallisuudessa, säteilysuojelussa ja ydinaseiden leviämisen estämisessä.

Yhteisö on allekirjoittanut ydinenergian rauhanomaista käyttöä koskevat yhteistyösopimukset lukuisien maiden kanssa, joihin lukeutuvat myös tärkeimmät toimittajat tällä alalla eli Yhdysvallat, Kanada, Australia, Argentiina, Uzbekistan, Ukraina, Japani ja Kazakstan. Venäjän kanssa käytäviä neuvotteluja valmistellaan parhaillaan. Tutkimussopimukset on allekirjoitettu Venäjän, Ukrainan, Kazakstanin ja Yhdysvaltojen kanssa.

Yhteisö on myös osoittanut vahvan kansainvälisen sitoutumisensa liittymällä sopimuspuoleksi ydinalan tärkeimpiin kansainvälisiin yleissopimuksiin, joita ovat yleissopimus ydinaineiden turvajärjestelyjä koskevista toimista (1991), ydinturvallisuutta koskeva yleissopimus (2000), käytetyn polttoaineen ja radioaktiivisen jätteen huollon turvallisuutta koskeva yleissopimus (2006) sekä yleissopimus ydinonnettomuuden pikaisesta ilmoittamisesta ja yleissopimus avunannosta ydinonnettomuuden tai säteilyhäätötilan yhteydessä (2006).

EU:n sisäinen turvallisuus riippuu myös turvallisuudesta sen rajojen ulkopuolella. Entisen Neuvostoliiton alueen valtioiden kanssa aloitettu vuoropuhelu niiden ydinlaitosten turvallisuudesta on luonut pohjan tiiviille kansainväliselle yhteistyölle, jolla pyritään parantamaan ydinturvallisuutta koko maailmassa sekä sääntelyllä että teknisin keinoin. EU harjoittaa tätä yhteistyötä Keski- ja Itä-Euroopan maiden ja uusien itsenäisten valtioiden kanssa teknistä avunantoa ja yhteistyötä koskevissa ohjelmissa (Phare ja Tacis), jotka perustuvat EY:n perustamissopimukseen. Euratomin perustamissopimus on luultavimmin oikeusperustana ydinturvallisuuteen ja ydinlaitosten turvallisuuteen liittyvää avunantoa koskevalle välineelle, joka seuraa Tacis-ohjelmaa. Tacis-ohjelma on merkittäväällä tavalla edistänyt ydinlaitosten turvallisuuden parantamista entisen Neuvostoliiton alueen valtioissa.

Yhteisö on vuodesta 2003 osallistunut neljännen sukupolven kansainväliseen foorumiin (Generation IV International Forum, GIF), ja se on hiljattain tehnyt puitesopimuksen neljännen sukupolven ydinenergiajärjestelmien tutkimusta ja kehittämistä koskevasta kansainvälisestä yhteistyöstä. Yhteisö on parhaillaan liittymässä Venäjän federaation monenväliseen ydinvoima-alan ympäristöohjelmaan (MNEPR).

Lisäksi yhteisö pitää yllä, komission edustamana ja kaikki erityispiirteensä säilyttäen, eritasoisia yhteistyösuhteita Yhdistyneiden Kansakuntien erityisjärjestöjen, Euroopan neuvoston ja OECD:n kanssa. Kaikki nämä järjestöt on nimenomaisesti mainittu perustamissopimuksessa. Yhteisö on perustamisestaan lähtien ja erityisesti vuoden 1975 jälkeen tehnyt yhteistyötä IAEA:n kanssa. Nämä yhteydet vain tiivistyvät uudessa maailmanlaajuisessa toimintaympäristössä, jossa ydinenergian hyödyntäminen vaatii rinnakkaisia toimia väestön turvallisuuden, ydinlaitosten turvallisuusvalvonnan ja ydinaseiden leviämisen estämisen aloilla.

3. PÄÄTELMÄT JA TULEVAISUUDENNÄKYMÄT

Kun arvioidaan Euratomin perustamissopimuksen puitteissa 50 vuoden aikana toteutettuja toimia, tulosta voidaan pitää suurelta osin myönteisenä. Perustamissopimuksen ansiosta yhteisö on voinut toteuttaa tärkeitä toimia alalla, jolla on suuri strateginen merkitys erityisesti EU:n energiansaannin kannalta. Suurta menestystä on saavutettu erityisesti tutkimuksen, terveyden suojelun, ydinmateriaalien rauhanomaisen käytön valvonnan ja kansainvälisten suhteiden aloilla.

Euratomin perustamissopimuksen ansiosta yhteisö edistää tieteen kehitystä tukemalla tutkimusta ja innovointia. Yhteisö varmistaa väestön säteilysuojelua koskevien tiukkojen vaatimusten noudattamisen ja tukee ydinalan uusia aloitteita. Se tarjoaa kokonaisvaltaisen

lähestymistavan alan investointeihin. Se varmistaa säännölliset ja tasapuoliset toimitukset yhteisön ydinmateriaalien käyttäjille ja valvoo tiukasti ydinmateriaalien rauhanomaista käyttöä. Yhteisöstä on tullut alan kansainvälinen toimija.

Euratomin perustamissopimus on muodostanut perustan yhteisön toimille, jotka liittyvät ydinenergian tuotantoon sekä kaikkiin muihin toimintoihin, joissa radioaktiivisia aineita käytetään tutkimuksen, teollisuuden tai lääketieteen tarkoituksiin (tutkimukset, säteilysuojelua koskevat säännöt jne.). Euratomin perustamissopimukseen pohjautuva säännöstö vaikuttaa siis kaikkien jäsenvaltioiden kansalaisten jokapäiväiseen elämään.

Euratomin perustamissopimuksen institutionaalisia ja menettelyjä koskevia määräyksiä on muutettu vuoden 1957 jälkeen yhteisöissä ja myöhemmin Euroopan unionissa tapahtuneiden muutosten sekä eri laajentumisten johdosta. Ehdotuksia on tehty myös Euratomin perustamissopimuksen perusteellisemmasta uudistamisesta. Tällaisia ehdotuksia on esittänyt etenkin komissio. Yhteisö on joka tapauksessa integroitu tiiviisti EU:n kehitykseen ja on osa sen ensimmäistä pilaria. Se poliittinen, taloudellinen ja teknologinen toimintaympäristö, jossa perustamissopimuksen määräyksiä sovelletaan, on kuitenkin koko ajan muuttunut sopimuksen tekemisen jälkeen, mikä luo uusia haasteita ja joko helpottaa tai haittaa yhteisön toimia. Tämä selittää, miksi eräitä määräyksiä on sovellettu vain osittain. Esimerkiksi Euratomin hankintakeskuksen, joka on toiminut vuodesta 1960, on täytyntä mukauttaa tehtäviään asianmukaisesti.

Komissio on tässä suhteessa toiminut oman toimivaltansa rajoissa aloitteentekijänä sen varmistamiseksi, että perustamissopimuksen tarjoamia resursseja on 1. tammikuuta 1958 lähtien sovellettu EU:n tarpeisiin ja toimintaympäristöön mukautetulla tavalla. Tässä pyrkimyksessä komissio on useita kertoja tukeutunut Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen antamiin tuomioihin. Komissio on ollut erityisen aktiivinen viime vuosina, ja se on esimerkiksi ehdottanut yhteisön lainsäädäntökehyksen täydentämistä ydinlaitosten turvallisuuden osalta ("ydinalan toimenpidekokonaisuus"). Ehdotusta ei ole kuitenkaan hyväksytty neuvostossa, koska se ei ole saavuttanut määränemmistöä. Tällaisen yhteisen kehyksen tarvetta on korostettu tuomiossa, jonka tuomioistuin antoi 10. joulukuuta 2002 asiassa C-29/99. Se tuli myös selvästi esiin EU:n viimeisimmän laajentumisen yhteydessä, jolloin ydinlaitosten turvallisuus oli neuvottelujen asialistalla. Neuvotteluissa sovittiin useiden ydinreaktorien käytöstäpoistamisesta yhteisön merkittäväällä taloudellisella tuella.

Se että monet Euratomin perustamissopimuksen alkuperäiset määräykset ovat säilyneet pitkään muuttumattomina on osoitus niiden nykyaikaisuudesta. Vielä kauan vuoden 1957 jälkeen ne ovat olleet esimerkkinä muutoksille tai ennakoineet niitä yhteisön oikeuden muilla aloilla; esimerkkinä tästä voidaan mainita EY:n perustamissopimuksen tutkimusta ja teknologian kehittämistä koskevat määräykset (puiteohjelmat, yhteisyrietykset jne.). Samoin vaikka Euratomin perustamissopimuksessa määrättyä yliopistotasoisista laitosta ei olekaan perustettu (9 artikla), komissio on ollut liikkeellepanevana voimana Euroopan ydinlaitosten koulutusverkon (European Nuclear Education Network, ENEN) luomisessa. Ydinteknologian alalla voi nyt suorittaa eurooppalaisen maisterintutkinnon (European Master of Science in Nuclear Engineering). Nämä ydinteknologian alalla saadut kokemukset ovat arvokkaita nyt, kun komissio ehdottaa Euroopan teknologiainstituutin perustamista EY:n perustamissopimuksen pohjalta.

Vuodesta 1960 tehdyt Euratomin tarkastukset ovat viitoittaneet tietä yhteisön tarkastuksille myös muilla aloilla (lentoturvallisuus, merenkulun turvallisuus jne.). Tästä ovat osoituksena myös määräykset, jotka mahdollistavat yhteisön suorittaman ympäristön radioaktiivisuuden

valvonnan, sekä määräykset, joissa tunnustetaan yhteisön sisäisen ja ulkoisen toimivallan rinnakkaisuus (101 artikla).

Vuonna 1957 ydinteknologian hallintaa pidettiin avaintekijänä, kun pyrittiin luomaan edellytykset rauhalle ja kestäväälle hyvinvoinnille sodan tuhoja korjaavassa Euroopassa kylmän sodan leimaamassa maailmantilanteessa. Ydinteknologia lievitti erityisesti pelkoja energiapulasta aikana, jolloin hiilen tuotanto laski ja öljyn kulutus kasvoi. Tätä pelkoa pahensi Suezin kriisi. Valtiot halusivat vähentää ulkoista riippuvuuttaan perinteisistä energialähteistä, mutta myös teknologista riippuvuuttaan pidemmälle kehittyneistä kolmansista maista. Nämä huolenaiheet ovat ajankohtaisia taas kerran.

Parhaillaan käynnissä oleva keskustelu Euroopan energiapolitiikasta, jonka painopisteitä ovat kilpailukyky, energiansaannin varmuus ja ympäristönäkökohdat, tarjoaa mahdollisuuden pohtia Euratomin tulevia toimia. Ydinenergia on nykyisin todellisuutta EU:ssa ja sen ulkopuolella. Nykyinen kilpailu energiavaroista aiheuttaa uusia haasteita tälle energiamuodolle. Euratomin perustamissopimus sisältää tärkeimmät määräykset, joiden nojalla EU voi toimia tällä alalla. Vaikkei sopimus olekaan täydellinen, se on välttämätön EU:lle, jäsenvaltioille ja kansalaisille.

Euratomin perustamissopimuksen soveltamisessa on tulevaisuudessakin keskityttävä ydinturvallisuuteen ja ydinlaitosten turvallisuuteen. Äskettäiset laajentumiset ovat lisänneet EU:n moninaisuutta ydinenergian alalla ja vahvistaneet yhteisön toiminnan tarvetta, mikä näkyy myös 10. tammikuuta 2007 hyväksytyssä ohjeellisessa ydinalan ohjelmassa. Yhteisön toimia tarvitaan erityisesti terveyden ja ympäristön suojelun varmistamiseksi ja ydinmateriaalien laittoman käytön estämiseksi. Tässä suhteessa Euratomin perustamissopimuksen tarjoamien resurssien käyttäminen hyödyttää kaikkia jäsenvaltioita.

Myös kolmansien maiden ydinlaitosten turvallisuus ja näissä maissa tapahtuva suojelu ionisoivaa säteilyä vastaan ovat erittäin tärkeitä kysymyksiä. Pian aletaan soveltaa tämän alan kansainvälistä yhteistyötä koskevaa uutta välinettä, joka perustuu kokonaan Euratomin perustamissopimukseen.

Komissio korostaa, että on tärkeää säilyttää johtoasema ydinvoimateknologian alalla, ja se tukee mahdollisimman edistyneen kehityksen laatimista ydinalalle. Siihen kuuluu nykyisten ja tulevien laitosten turvallisuuden varmistaminen sekä se, että estetään ydinmateriaalien joutuminen väärin käsiin ja huolehditaan jätteistä ja voimaloiden käytöstäpoistosta. Yhteisön on siis jatkossakin luotava puitteet ydinalan teollisuuden kehitykselle ja varmistettava, että kaikissa radioaktiivisuuden käyttömuodoissa noudatetaan kaikkein tiukimpia säteilysuojelu- ja turvallisuusvaatimuksia. Näin se voi osaltaan edistää ihmisten elintason ja elämän laadun parantumista EU:ssa yksittäisten valtioiden energiavalinnoista riippumatta sekä myös rajojensa ulkopuolella yhteistyössä kolmansien maiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa.